

Gymnázium Dr. J. Pekaře Mladá Boleslav

Zeměpis II. ročník

KRAJ VYSOČINA

referát

Jméno a příjmení: Sofie Ljuboňka,
Adéla Zaplatílková
Třída: 6.O
Datum: 7. 1. 2017

1. Obecné informace

Tento malebný kraj leží na pomezí Čech a Moravy a sousedí celkem se čtyřmi kraji – Pardubickým, Jihomoravským, Jihočeským a Středočeským. Dělí se na pět okresů – Jihlava, Žďár nad Sázavou, Třebíč, Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Jeho krajským městem je Jihlava. Aktuálním hejtmanem kraje je pan Jiří Běhounek. Jedná se o pátý největší kraj s rozlohou 6 796 km². Paradoxně je to však také třetí nejméně lidnatý s počtem 509 475 obyvatel, čemuž odpovídá hustotou zalidnění 75 obyvatel na km².

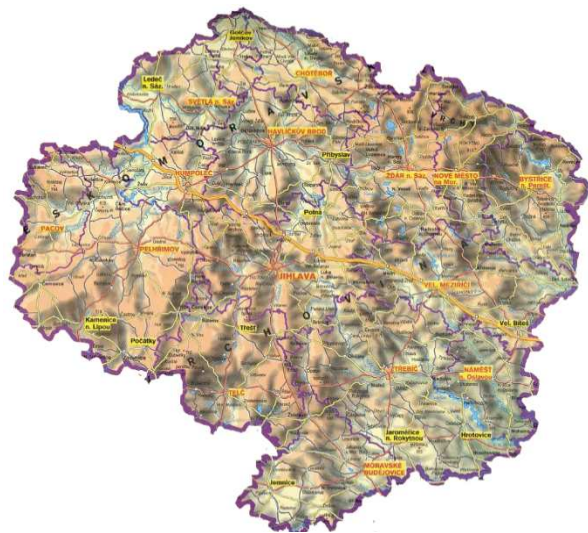

Mapa 1: Okresy

2. Geomorfologická část

a) Vertikální členění

Každému je již od pohledu jasné, že na území tohoto kraje se kdysi vyvrásnila spousta vrchovin, a navíc, nadmořská výška v tomto kraji neklesá pod 200 metrů, tudíž se označením Vysočina může právem pyšnit.

Mapa 2: Fyzickogeografická mapa

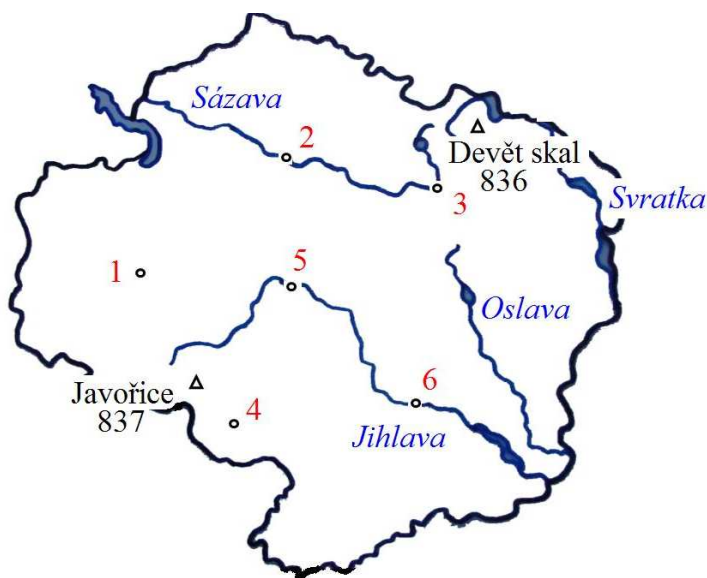
do výšky 836,3 metrů nad mořem a nachází se ve Žďárských vrších.

Mezi nejznámější vrchoviny se nepochybně řadí vrchovina Českomoravská, již převážně tvoří břídlíce a žula. Na jejím území se nachází nejvyšší bod Vysočiny, který dosahuje (neuvěřitelných) 836,6 metrů nad mořem a nese název Javořice. Druhý nejvyšší vrchol – Devět skal, se nachází v těsném závěsu, tyčí se

Mezi další známé vrchoviny a pahorkatiny patří např. Jevišovická pahorkatina, Javořická pahorkatina (též známá jako Jihlavské vrchy), Křemešnická vrchovina, Homosázavská pahorkatina či Křížanovská vrchovina. Nejnižší bod tohoto kraje se nachází na řece Jihlavě, v místě kde protéká Třebíčí, a dosahuje 239 metrů nad mořem.

b) Hydrologie

Mezi hospodářsky významné vodní plochy se řadí vodní nádrže, na kterých se budují malé elektrárny a také slouží jako důležité vodní zdroje. Mezi nejznámější vodní nádrže patří Dalešice, jež se nachází na řece Jihlavě a na které je vybudována největší hráz v České republice, Mohelno, jež se také nachází na Jihlavě, a Vířská přehrada na řece Svratce.

Mapa 3: Řeky

Vysočina skýtá mnoho rybníků, ovšem nejvyšší počet nabízí okolí Žďárska a Jihlavska. Titul největší jezero bezkonkurenčně získává Velké Dářko, kterému se občas přezdívá „moře Vysočiny“, nachází se zrovna v okolí již zmiňovaného Žďárska.

Co se týká nejvýznamnějšího říčního toku, jedná se o Jihlavu, která dosahuje délky 185 kilometrů a protéká Třebíčem a Jihlavou, později ústí do Dyje.

Co se týče úmoří tohoto kraje, řeky ústí buď do Severního či do Černého moře.

c) Klima, biom, ochrana přírodního bohatství

Kraj Vysočina se nachází v území mírného pásu, ostatně jako celá Česká republika, a je pokryt smíšenými lesy. Je zde nízká míra znečištěného ovzduší a relativně zdravé lesy.

Na území se nachází několik chráněných krajinných oblastí, jmenovitě Žďárské vrchy a Železné hory, které obsahují mnoho lomů a značnou část jejich plochy tvoří husté lesy.

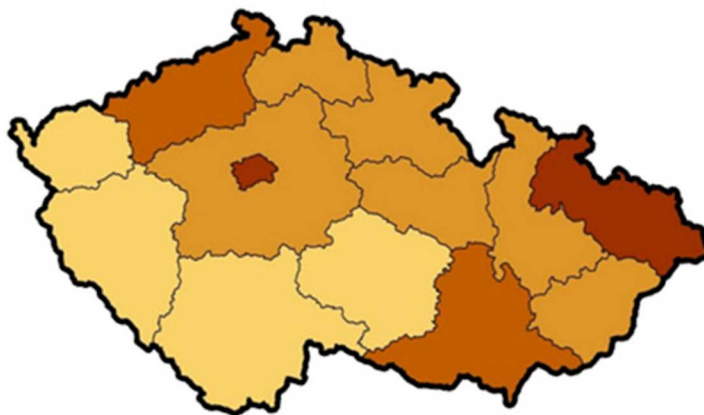

Obrázek 1: CHKO Žďárské vrchy

3. Socioekonomická část

Kraj Vysočina k roku 2016 čítá 509 475 obyvatel a rozloha dosahuje 6 796 km², z čehož vyplývá i hustota zalidnění, která činí 75 obyvatel na jeden km². Mezi nejhustěji osídlená města patří Jihlava, kde počet obyvatel přesahuje 50 000, Třebíč, kde se nachází o necelých dvacet tisíc lidí méně – 36 641 obyvatel k roku 2016. Dále se jedná o Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou, obě města mají nad 20 000 obyvatel.

Jedná se o pátý nejhůře placený kraj v České republice a míra nezaměstnanosti k roku 2009 dosahuje 10%. Kraj se na celkovém HDP České republiky podílí pouhými 4 %.

Mapa 4: Hustota zalidnění ČR

Co se týká školství na Vysočině, dalo by se označit za mírně zaostalé, stejně jako celý kraj. Na celé velké území kraje se zde vyskytují pouze dvě vysoké školy. Velkým problémem je jednoznačně nedostatečné technické vybavení škol a také problémová doprava dětí ze vzdálenějších menších bydlíšť do škol.

I zdravotnictví se pohybuje na nízké úrovni, obzvláště kvůli nedostatku prostředků pro ambulance.

Abychom nemluvily jen o stinné stránce tohoto kraje, pojďme se podívat i na nezpochybnitelné klady. V tomto kraji se úroveň kriminality pohybuje v nízkých hodnotách, stejně jako podíl sociálně rizikových skupin.

Množství věřících je v tomto kraji jedno z nejvyšších v republice.

a) Hospodářství

O HDP tohoto kraje se stará jak zemědělská produkce, tak i průmyslová výroba. Zemědělství se nejvíce zaměřuje na brambory, za rok sklídí až 300 000 tun brambor, což se rovná více než dvěma třetinám produkce brambor v České republice, olejniny (například řepku olejku), obiloviny a pastevní chov skotu pro mléko a maso.

Z průmyslu se zde hojně projevuje sklářství, strojírenství, zpracovávání dřeva (například

Obrázek 2: Brambory

skrz nábytkářský průmysl), kovodělnictví, textilní průmysl a v neposlední řadě i potravinářství. Mezi známé firmy z tohoto kraje patří například MANN+HUMMEL, která se věnuje výrobě filtrů, ŽĐAS, kde zpracovávají kovy, a také se zde nachází jaderná elektrárna Dukovany.

Kraj protíná dálnice D1 a celkové rozložení silnic a železnic je strategicky zvoleno, aby měli bezproblémový přístup do ostatních krajů.

b) Nářečí a zvyky

Tento kraj si na tradice moc nepotrpí, nemají zde žádné výrazné nářečí, které by je odlišovalo od ostatních krajů a ani si na něj si zrovna nepotrpí. Jediným známým nářečím je takzvané „horácké nářečí“, ve kterém se vyskytuje nadbytečné c, tudíž slovo jet vysloví jako „ject“ apod.

Jako další ukázkou nářečí jsme zvolily rozdíl mezi jablkem a bramborou, jelikož se označují stejně – jablko. Ovšem brambora se vyskytuje pod názvem zemské jabko a jablko je označeno jako stromové jabko. Podobně také borůvky byly označovány jako černé jahody.

Kraj je na pomezí českého a moravského vlivu, tudíž občasný výskyt moravských tvarů není nic neobvyklého, ale ostře se to kříží s českou spisovností.

4. Historie

Kraje, jak je známe dnes, byly ustanoveny až se začátkem roku 2000. Toto členění krajů není nepodobné tomu, které se na zdejším území vyskytovalo v letech 1948-1960.

Není tomu také dlouho, co se Kraj Vysočina jmenoval jinak než dnes. Až do roku 2001 byl znám pod názvem Jihlavský kraj, což bylo však změněno na Vysočina a později v roce 2011 na Kraj Vysočina.

Ve svém znaku má čtyři symboly, který každý představuje část historie kraje. Moravská orlice, která

Obrázek 3: Znak majestátního Kraje Vysočina

znázorňuje historickou příslušnost k Moravě. Jeřabina, typický strom, který je symbolem dílčí identity kraje a vyjadřuje jeho nezdolnost a prostotu. Český lev, který znázorňuje historickou příslušnost k Čechám. Neposledně také ježek, symbol Jihlavy již od 13. století. Není přesně jisté, jak se vůbec ním vůbec stal, avšak existuje několik teorií. V době kdy se ježek jako symbol poprvé objevil, žilo v Jihlavě mnoho Němců, což přičinilo na vzniku jména „Iglawa“, nejprve používané pro řeku poté i pro město. Není však jasné, zda název vznikl od slova „igla“(jehla), jako metaforický přenos významu kvůli špičatým kamenům okolo řeky, nebo od německého „Igel“(ježek). Je známo také mnoho lidových pověstí, jedna z nich například tvrdí, že ježci se ve znaku objevili poté, co lidé přemístili mnoho ježčích hnízd kvůli stavbě hradeb.

5. Kultura

a) Památky

Ačkoliv by se to mohlo zdát překvapivé, jedná se o kraj s největším počtem památek zapsaných do seznamu národního dědictví UNESCO. Některé z památek, které jsme vybraly, právě patří mezi ně.

i. Ledeč nad Sázavou

Jedná se o hrad z 12. století ležící v okrese Havlíčkův Brod. Na hradě se již od roku 1938 nachází Městské muzeum regionální sbírky.

ii. Kostel Nejsvětější trojice

Kostel se nachází ve městě Ledeč nad Sázavou. Jde o renesanční kostel postavený v roce 1585.

iii. Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Patří mezi nejvýznamnější barokní stavby Jana Blažeje Santiniho-Aichela a je považována za jeho vrcholné dílo. Právem se řadí na seznam UNESCO.

iv. Lipnice nad Sázavou

Můžeme zde nalézt jeden z nejimpozantnějších Obrázek 4: Kostel sv. Jana Nepomuckého českých hradů, jenž byl založen začátkem 14. století. Je chráněn jako kulturní památka ČR.

v. Orlík u Humpolce

Nad vesnicí Rozkoš se nacházející zřícenina hradu stojící na zalesněném kopci v nadmořské výšce 645 m. Jedná se o jednu z kulturních památek ČR.

vi. Zámek Žďár nad Sázavou

Zámek byl původně vystavěn jako cisterciácký klášter ve 13. století a až 18. století byl přestavěn do podoby zámku. Dnes jsou na zámku k dispozici muzejní prostory. Jedná se o jednu z památek UNESCO.

vii. Jaroměřice nad Rokytnou

Zdejší zámek byl postaven v barokním stylu, dokonce se jedná o jeden z nejmohutnějších barokních zámeckých areálů v Evropě.

viii. Třebíč

Je možné zde najít zámek, ve kterém se nachází muzeum Vysočiny, a baziliku sv. Prokopa. Obě památky jsou zařazeny na seznam UNESCO.

ix. Telč

Historické jádro obce je památkovou rezervací a vyskytuje se i na seznamu dědictví UNESCO. Mimo jiné se zde také nachází renesanční telčský zámek a kostel Matky Boží.

Obrázek 5: Ikonické domy v Telči

b) Osobnosti

i. Otokar Březina

Významný český básník působící v období České moderny, která probíhala v 90. letech 19. století. Narodil se v Počátkách, kde byl dodnes zachován jeho rodný dům a na nějž byla usazena pamětní deska. Studoval v nedalekém Telči, kde začal publikovat první básně do regionálních časopisů. Značnou část života strávil v Jaroměřicích nad Rokytnou, kde vytvořil několik známých básnických skladeb a kde také zemřel. Na hrob bylo umístěno sousoší „Tvůrce a jeho sestra Bolest“.

ii. Jaroslav Hašek

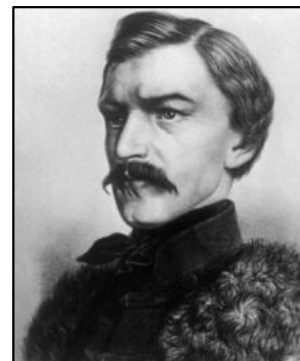
Český spisovatel, který nejvíce proslul světoznámými příběhy o osudech dobrého vojáka Švejka. Málokdo ovšem ví, že právě toto velebné dílo bylo napsáno právě na Vysočině, konkrétněji v malém domku pod hradem Lipnice, kde se Hašek na sklonku života usadil. V onom domku je dnes k vidění malá expozice věnována životu a dílu Jaroslava Haška.

iii. Vítězslav Nezval

Český básník, také znám jako vůdčí osobnost českého surrealismu, který se narodil nedaleko Třebíče. Během dětství si na kraj vytvořil šťastné a krásné vzpomínky, které jej v jeho dílech inspirovaly po zbytek života.

iv. Karel Havlíček Borovský

Český básník, žurnalista, kritik, politik, který byl známý především pro své satiry. Narodil se v obci Borová, kterou měl natolik rád, že si její jméno převzal i do svého jména – od toho přídomek Borovský. V této obci stojí pomník na jeho památku.

Obrázek 6: K. H. Borovský

v. Antonín Sova

Český symbolista a impresionista pocházející z Pacova. Ke svému rodnému kraji projevoval citlivý vztah a ve svých dílech se k němu často navracel, jakožto k jeho „šťastným obdobím života“. Celý život v Pacově rozhodně nestrávil, nebál se stěhování, ovšem ke sklonku života se nemocen vrátil domů, kde později skonal a byl mu vystavěn pomník. V zámeckém altánku v Lukavici se nachází takzvaný „Hřib“, kde rodina Sovových nějakou dobu bydlela a nyní se považuje za kulturní památku.

vi. Vilém a Alois Mrštíkov

Tito bratři, oba věnující se různým odvětvím literatury, se narodili v Jimramově a na jejich rodném domě je dnes usazena pamětní deska. Vilém vynikal v oblasti prózy, dramatu a překladatelství, zatímco jeho bratr Alois se věnoval pouze dramatu.

A abychom zmínily i některé aktuálnější známé osobnosti, jako příklad uvedeme dva sportovce – Lukáše Krpálka a Josefa Vašíčka. Lukáš Krpálek je známý český zápasník v judu, v roce 2016 se stal olympijským vítězem a dva roky předtím dokonce mistrem světa. Také zvítězil v roce 2016 v anketě o Sportovce roku České republiky. Na druhou stranu, Josef Vašíček byl profesionálním hokejovým útočníkem, který měl možnost vystřídat hned několik hokejových klubů. Dostal se několikrát na přední příčky Stanley Cupu či mistrovství světa.

c) Místní speciality

Snad každý zná salám, který se dle svého rodného kraje jmenuje, Vysočinu. Nicméně salám není tím jediným typickým pokrmem, jenž v Kraji Vysočina můžeme nalézt. Vzhledem k velké produkci brambor není šokujícím faktem, že se zde každoročně pořádají slavnosti brambor, při kterých můžete ochutnat takto všední zeleninu na sto způsobů. Dalším zmínky hodným jídlem jsou mrkvance, buchtičky z kynutého těsta plněné ochucenou mrkvovou náplní.

Obrázek 7: Mrkvance

6. Použité zdroje

1. Článek na wikipedii o kraji Vysočina. [Online] [Citace: 17. 11 2016.] https://cs.wikipedia.org/wiki/Kraj_Vyso%C4%8Dina#P.C5.99.C3.ADrodn.C3.AD_podm.C3.ADnky_a_kultura.
2. Článek o znaku Vysočiny. [Online] [Citace: 17. 11 2016.] http://www.rozhlas.cz/kraje/cesko/_zprava/jezek-ve-znaku-mesta-jihlavy-je-dodnes-nerozlustenou-zahadou--1380250.
3. Charakteristika kraje Vysočina. [Online] [Citace: 17. 11 2016.] <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/charakteristika-kraje-vysocina-2102.html>.
4. **Petr David, Vladimír Soukup. 2009. *Velká turistická encyklopedie - Vysočina*. Praha : Knižní klub, 2009. str. 360.**
5. Stránka o kraji Vysočina. [Online] [Citace: 17. 11 2016.] <http://regiony.lusa.cz/kraj-vysocina/>.
6. Stránka o kraji Vysočina. [Online] [Citace: 17. 11 2016.] <http://vysocina-kraj2014b.webnode.cz/>.

Seznam obrázků:

Obrázek 1: CHKO Žďárské vrchy	III
Obrázek 2: Brambory.....	V
Obrázek 3: Znak majestátního Kraje Vysočina.....	V
Obrázek 4: Kostel sv. Jana Nepomuckého	VI
Obrázek 5: Ikonické domy v Telči.....	VII
Obrázek 6: K. H. Borovský.....	VIII
Obrázek 7: Mrkvance.....	VIII
Mapa 1: Okresy	II
Mapa 2: Fyzickogeografická mapa	II
Mapa 3: Řeky	III
Mapa 4: Hustota zalidnění ČR	IV